

«СВАТИ» ПОЛЮЮТЬ ЗА УКРАЇНСЬКИМИ ДУШАМИ

*Все безглуздо: і велич, і слава,
Коли духу розпалась держава*

Марія Чумарна

10 серпня канал «1+1» знову почав показ скандального серіалу «Свати». Про нього дуже влучно висловився Дмитро Чекалкін: «Як написано в російських джерелах про «Сватів», вороватому, тупуватому, бидловатому завгару Бідку (українцю) протистоїть інтелігент, високоосвічений академік Ковальов. То що ж ви, українці, не хочете погоджуватись на цивілізаційний вплив «русской весни»? Ви ж бачите, яке у вас бидло, а в Росії освічені високодуховні люди? Це ж конфлікт двох світів. На кожний сезон серіалу «Свати», який паплюжив українців, канал РТР виділяв \$5 млн. На рік це \$10 мільйонів».

У листопаді 2017 року шоумен, сценарист і продюсер цього серіалу Володимир Зеленський звернувся до СБУ через заборону одному з провідних акторів стрічки Фьодору Добронравову в'їзду в Україну. Майбутній президент у Facebook опублікував відео із заявою: «Жодного зв'язку немає між Добронравовим і тисячею людей, які працювали над проектом останні 15 років. Серіал люблять мільйони».

Інакше кажучи, антиукраїнська ідеологія «Сватів» Володимира Зеленського не цікавила.

Хай там як, але 29 листопада 2017 року серіал був заборонений до показу на території України. Та через два роки, в березні 2019-го, Окружний адміністративний суд

Києва визнав заборону на в'їзд в Україну скандального актора Фьодора Добронравова протиправною і дав зелене світло серіалу «Свати».

У червні того ж року Держкіно України заборонило показ другого сезону телесеріалу. Однак уже 1 липня телеканал «1+1» почав повторний показ серіалу. Відтак низка громадських організацій звернулись до Державної агенції з питань кіно з проханням анулювати прокатне посвідчення серіалу «Свати».

Для цього підстави були вагомими. Так, член експертної комісії при Держкіно Сергій Стуканов констатував, що серіал підпадає під заборону на показ в Україні, оскільки в ньому з'являється російська державна символіка, а серед героїв стрічки є працівники правоохоронних органів РФ, що заборонено законом. Конкретно: «Я вже не кажу, що в шостому сезоні, який почав показувати телеканал «1+1», з'являється портрет президента Путіна, Йосипа Сталіна, з'являється «георгієвська стрічка», яка так само визнана ворожою символікою, але вже згідно з іншими законами, зокрема про декомунізацію. Шостий сезон не має бути заразом на екранах».

Тодішній голова Держкіно Андрій Ілленко звернувся до Володимира Зеленського: «Пане Володимире, Ви вже не є продюсером серіалу «Свати», не є його виробником – сьогодні Ви є президентом України... Я вважаю, що саме Ви маєте ухвалити рішення щодо подальшої долі цього серіалу і показати, що для Вас є пріоритетом – повернення цього продукту в ефір чи очищення інформаційного простору України від українофобів, що нехтують національ-

ним суверенітетом і територіальною цілісністю нашої держави».

Належної реакції від президента не послідувало. Можливо, Володимир Зеленський розраховував, що зуміє замиритися з Путіним і поверне собі російський телеринок і контракти без огляду на ідеологію, а, можливо, вважав, що «не царське ета дела» займатися проблемою «Сватів», бо для цього є міністр культури.

Справді. Хоча Державна агенція України з питань кіно і не належать до сфери управління Міністерство культури та інформаційної політики України, однак політику Держкіно формує міністр Олександр Ткаченко.

А він, як відомо, тривалий час продюсував упереваж російськомовні фільми і також обурювався, що заборона серіалу «Свати» була необґрунтованою – «на мою думку, тільки той факт, що комусь заборонений в'їзд не може одночасно служити підставою для того, щоб стрічки, в яких брали участь ці люди, були заборонені».

Йому, очевидно, байдуже, що Володимир Путін нагородив Орденом дружби народів зірку цього одверто антиукраїнського кінодійства Фьодора Добронравова.

Менеджери і продюсери від олігархів передусім налаштовані заробляти, а не інвестувати в культуру. Бо культура матеріальних прибутків не приносить. Такої логіки, вочевидь, дотримується і українська Феміда, дозволивши прокат ідеологічно шкідливого серіалу та в'їзд Добронравову в нашу країну. Має рацію кінопродюсер Ігор Кондратюк, який переконаний, що таке рішення – це «насправді питання гігієни: гігієни голови і гігієни громадянства».

Так отож. Бо новий міністр культури Олександр Ткаченко заявив що планує переглянути питання мови, релігії та історії в Україні: *«Я думаю, що ми повернемось до дискусії, яку започаткували до коронавірусу стосовно запитання вчених для розмови щодо чутливих питань, які стоять перед суспільством – мови, релігії, історії, тощо. І тільки після такої фахової дискусії можна виходити на якісь конкретні кроки»*.

Згадалися проникливі рядки Павла Тичини, написані далекого 1919 року:

*Один в любов, а другий в містику,
а третій в небо, де орли...
І от якомусь гімназисту
вкраїнську музу віддали...*

Дивовижні асоціації виникають: *«якомусь гімназисту вкраїнську музу віддали...»*

Поет продовжує:
*А справжня муза неомузена
там десь на фронті в ніч суху
лежить запльована, залузана
на українському шляху...*

Варго лише замінити «музу» на «мову», на «культуру» і маємо сучасну Україну, в якій перманентно перебувають в загроженому стані українська мова і українська культура. Тепер вже не тільки в запллі, але й на фронті.

Століття тому Павло Тичина порушив болючі питання, які донині актуальні:

*Чи вже втомилась наша нація,
чи недалеко до кінця, –
що в нас чудова профанація
і майже жодного співця?*

Перший рядок цієї строфи нині сприймається як сумна констатація факту втрати української нації унаслідок політичної, економічної, соціальної та воєнної невизначеності; «профанація» – це, вочевидь, про ефект Даннінга-Крюгера («ефект профана»), який постійно демонструють «слуги народу», бо неспроможні усвідомити свої помилки через

низьку кваліфікацію і некомпетентність; «майже жодного співця» – безумовно, йдеться про відсутність харизматичного лідера, брак державного політичного проводу.

Павло Тичина скрушно констатує:

*І майже жодної поезії,
яка б нас вдарила! – Нема.
Самі предтечі анестезії
та лиш роззубленість сама...*

Наче про сучасну Україну мовлено.

«Коли йду Хрещатиком, прочуваюся на окупованій території. Не чую рідної мови. Не чую її на головній вулиці української столиці. Україна має бути українською. Як італійська Італія, французька Франція, німецька Німеччина. Тільки тоді буде добре всім. Насамперед українцям, а відтак іншим – росіянам, євреям, молдаванам, полякам, кримським татарам».

Умри, краще не скажеш! А сказав це прекрасний український поет Мойсей Фішбеїн...

«Культурі легко дихати треба», – наголошував наприкінці ХХ століття 90-річний Василь Барка. На його думку, пробудження нації може прийти значною мірою (як це було в 20-ті роки) від літератури. «Тоді за десять років змінили Хохландію в Україну. Була Україна зрусифікована згори донизу, і маса безграмотного люду. І ті комуністи – Скрипник та інші перетворили Хохландію в європейську Україну. Від Академії наук до дитячого садка все було зукраїнізовано. І література знайшла в державі мецената».

Чи може сучасний український кінематограф знайти в державі мецената? Сумнівно. Нинішній міністр культури та інформаційної політики вважає, що виробництво в Україні російськомовних серіалів йде «на благо як індустрії, так і економіки». Про це він заявив (згідно інформації Громадське.іа), коментуючи заяву продюсера серіалів і фільмів телеканалу «1 + 1» Олени Єремєєвої про те, що мелодрами українською мовою знімати не вигідно, а комедії – навпаки. А ще Ткаченко додав, що виробництво великої кількості серіалів – це «питання економіки для каналів». І далі: *«До російської мови долучається економіка, пов'язана з можливостями продажу цих серіалів Росії. Тому і відбувається такий дискурс про те, що російської мови занадто багато в українському телеб'єфірі»*.

А це вже пересмикування. Цікаво, як міністр культури може пояснити позицію Федерації шахів України, яка відмовилася проводити дружні матчі й турніри з шахістами з Росії? В цій спортивній організації заявили, що в умовах агресії сусідньої держави неприпустимо брати участь в спільних турнірах з противником.

Чотири десятиліття тому науковці з Великої Британії та Бельгії Ярослав Крейчі (Jaroslav Krejci) і Вітезслав Велімський (Vitezslav Velimsky) у своїй книзі «Етнічні та політичні нації в Європі» («Ethnic and Political Nations in Europe») написали: *«Існують передусім п'ять об'єктивних причин, які можуть відіграти роль в ідентифікації групи як нації: територія, держава, мова, культура та історія. Коли позитивні відповіді по кожному з цих показників збігаються, майже не залишається сумніву, що відповідна спільнота чи населення є нацією; у такому разі, як правило, присутній також шостий суб'єктивний показник – національна свідомість... Суб'єктивний чинник свідомості в крайньому випадку є остаточним та вирішальним чинником у питання національної свідомості»*.

Слушність цього висновку підтвердила вже сучасна історія – в умовах гібридної війни, нав'язаної Україні Московією, новим бойовищем стали свідомість українців, їхній духовний світ, мова, культура, історія, територія.

Саме тому Кремль завдає системних ударів по зазначених чинниках, аби не допустити перетворення українського народу в повноцінну політичну націю, аби взяти під контроль його світогляд і ресурси.

Знищення бодай одного з названих чинників руйнує національну свідомість – визначальну рушійну силу творення держави.

Про це у поемі «Трубить Трубіж» попереджав відомий український поет Борис Олійник:

*Нас не взяли ні паля, ні таран,
Одвазі нашої навіть чорт – не пан,
Та нині ворог особливий, друже,
цей не по землю, цей прийшов про душі...*

Про «завоєваніє душ во враждующем гасударстве» у своїй праці «Мятежевойна – имя третьей всемирной» (1961) писав на еміграції і

Євгеній Месснер, полковник Генерального штабу Російської імператорської армії: «В прежних войнах важным почиталось завоевание территории. Впредь важнейшим будет почитаться **завоевание душ** во враждующем государстве».

За цими настановами сьогодні діє Московія, її політики, спеціальні служби колишньої метрополії. Причому діє не лише в Україні.

Мова – це душа нації. Недарма член Французької академії Дютур наголосив: «Якщо існує загроза для мови народу, це означає, що є загроза і для існування держави».

Московія завжди розуміла цементуючу роль культури, зокрема мови у державному будівництві, її роль не лише суто комунікативну, але і як ефективну політичну зброю.

Невеличкий екскурс в історію. Письменник, лексикограф, етнограф Володимир Даль уклав «Толковий сло-

варь великорусского наречія русского языка», перше видання якого побачило світ 1840 року. Але, як зазначено на титульній сторінці словника, «по указу его величества государя императора Александра II самодержца всероссийского» під грифом «СТРОГО СЕКРЕТНО» було «тайному советнику Зиновьеву» наказано: «создание копий воспрещается». І резолюція, писана від руки: «Издание уничтожить. Экземпляр в архив».

Александр II надто добре розумів, що «русский язык» – це насправді українська мова. А «великий і магучий» – це лише «великорусское наречіє». Факт не лише образливий для імперії, але й небезпечний для самодержав'я. Отож через двадцять літ, 1880 року, появляється інше видання – «Толковый словарь живаго великорускаго языка».

У відділі рідкісної книги у Львівській науковій бібліотеці імені В. Стефаника зберігається примірник фундаментальної праці Олексі

Синявського «Норми української літературної мови», виданої 1941 року у Львові. Перше видання побачило світ 1931 року в Харкові.

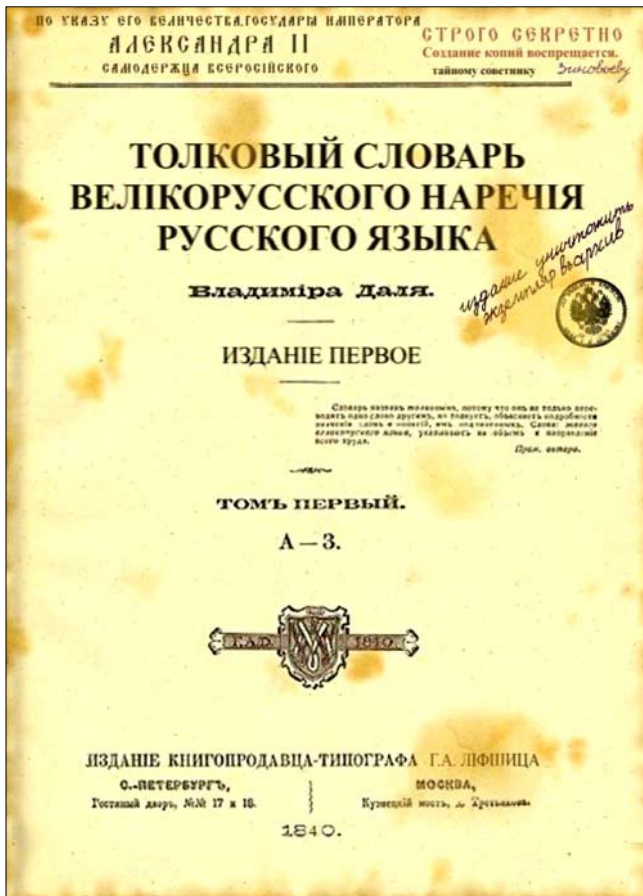
Професор Синявський був редактором остаточного варіанта «Українського правопису», ухваленого на Правописній конференції у Харкові 1927 року. Був розстріляний 1937-го. Реабілітований у 1958 році за відсутності складу злочину. А дослідження ще довгий час залишались проскрибованим. На обкладинці львівського видання «Норм української літературної мови» чітко видніється темний відбиток штемпеля – «СЕКРЕТНО». Як у випадку зі словником Володимира Далья.

1994 року Ольга Керзюк на сторінках «Визвольного шляху» навела сумні паралелі зі станом української мови, ірландської та валлійської: «Стаття 8 Конституції Ірландської Республіки каже: Ірландська мова як національна мова є першою офіційною мовою. Англійська мова визнається як друга офіційна мова». Однак, побувайте в столиці держави – Дубліні, і ви почуєте скрізь лише англійську мову. А де ж мова корінної нації?

Перша офіційна мова, як записано в статті 8 Конституції? Ірландську мову, пояснять вам ввічливо, вивчають у школах як обов'язковий предмет. На книжкових полицях ви знайдете вірші і романи ірландською мовою, час від часу почуєте її по телебаченню (чи в книгарні, якщо пощастить). Дехто навіть носить спеціальний значок, який сигналізує про те, що він/вона вміє розмовляти по-ірландськи!) Однак, мова парламенту – англійська. Отож, як виявляється, запису в Конституції незалежної держави зовсім не досить, якщо владна верхівка не має волі до впровадження постулатів Конституції в життя, а звичайні громадяни – після століть колоніального панування – не поспішають повертатися до джерел і воліють користуватися другою офіційною мовою. <...> Упродовж чотирьох століть валлійцям вбивали в голову, що їхня мова і культура – нижча, ніж англійська. А дітям, що розмовляли в школі рідною мовою, вішали на шию табличку «Welsh Not».

Є питання?

Не дивно, що в наш час українська мова, українська історія та культура потрапили під приціл не лише путінського Кремля, але й спецслужб, дислокованих на Луб'янці, в Ясеневі і на Хорошевському шосе, 76. Слід відзначити, що в спецопераціях проти Української державності беруть участь і колаборанти, представники п'ятої колонії. Діють вони щораз активніше й нахабніше після приходу до влади зе-команди. Проросійські сили постійно вимагають повернути російську мову в навчальний процес в Україні. Московські агенти впливу наполегливо подають відповідні

законопроекти. Програма максимум – надання російській мові в Україні статусу другої державної.

Пояснення цьому просте: «Значну частину України захопили під свою владу російські шовіністи та їх колаборанти, які глузують з прав теоретично державної української нації, ведуть ніким не приборкувану антиукраїнську кампанію... Парадокс? Ні, не парадокс, а свідчення того, що в Україні здійснюється намагання, незважаючи на формально проголошену незалежність, продовжувати панування чужоземної російської мови (що підібрала собі для допомоги денационалізованих, зрусифікованих функціонерів) над українською нацією» (Ярослав Дашкевич, український історик).

У липні минулого року перший помічник президента України і один з його головних радників Сергій Шефір вдався до відвертої демагогії: «Я вважаю, що почалася спекуляція на мові. Це питання роз'єднує країну. Зараз у садках, у школах діти говорять українською мовою. В майбутньому це генетично закріпиться. Не треба роз'єднувати народ. У нас історично так склалося, що половина населення говорила російською, половина – українською. Моя думка – ми не зможемо повернути Донбас, змушуючи їх говорити українською».

Та ніхто не примушує. Проблема в іншому. Під прикриттям закликів про необхідність захисту російської мови і літератури в Україні триває експансіоністська культурна політика Росії. Насправді йдеться про підступне зрусифікування, брутальну анексію нашої культури.

Недарма Є. Шишкін в «Литературной России» нагадує, що російська мова – категорія економічна: «Впровадження своєї мови в інші нації – це впровадження політичної та економічної залежності. Крайнього довготривалого представництва своїх інтересів і вигадати не можна!» Справді. Лінгвісти (і не лише лінгвісти) добре знають, що серед багатьох параметрів мови (демографічний, політичний, культурний, технічний, науковий, освітній, ідеологічний, інформаційний тощо) економічний параметр визначається потужністю економіки країни. Яка мова домінує у світі? Правильно. Англійська. Бо США разом із Великобританією випускають чверть світової продукції. Яку мову треба вивчати додатково? Правильно. Англійську.

На пресконференції 20 травня Володимир Зеленський несподівано заявив: «Нам треба навести лад із мовними квотами, давайте сядемо й проговоримо. Не ми їх вводили, квоти були ще до нас. Деякі деталі втрачені, а черз них

ми бачимо, що існує якась несправедливість до людей, які неукраїномовні в Україні».

Про яку несправедливість каже президент? З ким себе ідентифікує гарант української Конституції? Хто він за духом і ментальністю? «Какая різниця», – щиро здивується Володимир Олександрович. І матиме рацію. Бо він типово совєтська людина.

Проблему української ідентичності дуже добре розуміє ведучий російської редакції Радио Свобода Анатолій Стріляний: «У России, короче, есть только один враг, при мысли о котором она тоскует поистине смертельно. Это не США, не Запад в целом, не Китай. Это – украинский язык». Це чудово усвідомлює і журналіст Віталій Портников, який застерігає: «Там де буде російська мова та культура, рано чи пізно буде російська влада».

У лютому 2020 року в інтерв'ю ТАСС президент Росії Володимир Путін заявив, що росіяни та українці – один народ. 110 років тому навіть міністр внутрішніх справ Російської імперії Пётр Столипін дотримувався іншої думки. Так, 20 січня 1910-го він видав циркуляр – розпорядження губернаторам – з вимогою припинити реєстрацію «інородчеських», зокрема, українських, національних культурно-просвітницьких товариств як таких, що «мають на меті об'єднання інородчеських елементів на ґрунті виключно національних інтересів». Фактично це було офіційне визнання вищими посадовцями Російської імперії окремішності української нації від російської.

1989 року кіногерой Армена Джигарханяна у фільмі «Князь Удача Андреевич» заявив, що російської мови немає. Актор завдав потужного удару з екрану по фанатиках «русского мира», наголосивши, що росіяни – штучна нація з украденою мовою та історією: «Я буду говорити про російську мову. Російської мови немає. Власне, в російській мові дуже мало російських слів. Солдат, революція, радіо, телевізор. Адже це не російські слова. Ось матюки, хамство всяке... До речі, хам – це теж не російське слово. Але хамство – явище типово російське. Каво-чаво ... Ось це типово російське. Далі. Хто такі росіяни і звідки вони взяли? Не зрозуміло. Адже були татари, були варяги, мордва, черемиси і вийшов компот, коктейль. До речі, компот і коктейль – теж не російські слова. Що ви хочете. Якщо російський народ придумує героєм своїх казок Івана-Дурня. Ні, ви уявіть: цілий народ придумує в герої Дурня!... А ви кажете: російська мова...».

Олег К. РОМАНЧУК

Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи

Олег К. Романчук. «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи»: Публіцистика воєнного часу. Вибрані тексти 2014–2019: статті, есе. – Львів: Універсум, 2020. – 608 с., 7 іл.

Умови придбання

Щоб придбати книжку, слід переказати 250 гривень (у вартість включені поштові витрати за пересилку рекомендованою банделролло) через будь-який банк чи надіслати поштовим переказом на рахунок ІВАН UA083252680000000002600744144 в ПАТ АКБ «Львів», ЄДР-ПОУ 19326603, МФО 325268. Одержувач: ТзОВ «Універсум».

Не забудьте надіслати на адресу редакції («Універсум», п/с 2994, Львів–17, 79017) копію квитанції поштового переказу чи платіжного доручення, чітко зазначивши при цьому свою адресу та номер мобільного телефона (вимога Укрпошти).

Тексти книжки відомі читачам часопису «Універсум», тижневика «Країна», інтернет-порталу «Радіо Свобода». Зібрані «під одним дахом», вони дають змогу простежити вперту, послідовну лінію автора щодо захисту національних інтересів.

Леонід Капелюшний, письменник, сценарист, публіцист

ОЛЕГ К. РОМАНЧУК

**НЕ БІЙСЬ
ЗРАДЖУЙ
МОВЧИ**

ПУБЛІЦИСТИКА ВОЄННОГО ЧАСУ

